

Arkivundersökningar om romskt kulturarv i Västernorrland

Rapport inom projektet Romskt kulturarvs i Västernorrland, år 1

Dnr YLM 2022/160

Laura Brander

2022 09 15

**VÄSTER
NORRLANDS
MUSEUM**

Innehåll

Inledning och syfte	3
Något om metod och urval	3
Tidigare forskning och kartläggningar	4
Arkivmaterial om romer i Västernorrland	7
Tattarinventeringen	7
Personer och platser	7
Dagstidningar och annat tidningsmaterial	9
Övrigt	11
Uppteckningar, foton och föremål i museernas samlingar	12
Västernorrlands museum	12
Nordiska museet	13
Örnsköldsviks museum & konsthall	14
Sundsvalls museum	16
Sammanfattning av resultat	18
Källor till arkivmaterial	20
Litteraturlista: forskning om den romska minoriteten i Sverige 2009–2022	21
Bilagor	25
Bilaga 1: Tabell över genomförda sökningar	25
Bilaga 2: ISOF:s ortnamnslista	26

Inledning och syfte

Hösten 2021 startade det treåriga projektet Romskt kulturarv i Västernorrland, i samverkan mellan Västernorrlands museum, É Romani Glinda och föreningen Djelem Djelem Lungone Dromenca i Sundsvall.¹ Syftet med projektet är att skapa förutsättningarna för långsiktiga samarbeten med den romska minoriteten i länet för att kunna samla och dokumentera romskt kulturarv. I detta ingår bland annat att utforska befintlig kunskap och befintliga samlingar och arkiv i länets centrala kulturarvsinstitutioner om romskt kulturarv.

I den här rapporten redovisas resultaten från en undersökning som syftade till att kartlägga vilken typ av arkivmaterial som eventuellt finns om den romska minoriteten i Västernorrland, och var det i så fall bevaras. Undersökningen genomfördes under perioden november 2021 – april 2022 och innefattade sökningar i arkiv och museer, framför allt i Västernorrland. Även en litteratursökning gjordes, för att kartlägga det aktuella forskningsläget om romskt kulturarv och vad som möjligen redan finns dokumenterat. De verk som hittats i litteratursökningen återfinns i litteraturlistan längst bak i den här rapporten.

I rapporten används begreppen "romer" och "romskt kulturarv". Begreppet "romer" syftar på personer som identifierar sig som tillhörande den nationella minoriteten romer. De svenska myndigheterna definierar den romska minoriteten som bestående av fem olika grupper: resanderomer, kalé (s.k. finska romer), kelderash (ibland även kallade för "svenska romer"), utomnordiska romer, (t.ex. lovara, arli, gurbeti), samt nyanlända romer (t.ex. från Balkan och Östeuropa). I äldre historiskt material kan "tattare" eller "zigenare" vara etiketter som majoritetssamhället satte på vissa människor. Därför har begreppet "romer" också en mer bredare betydelse i den här rapporten än enbart personer som identifierar sig som romer.

I de fall begreppet "romskt kulturarv" används i den här texten, handlar det i en bredare mening om den nationella minoriteten romers kulturarv, i vilket ingår alltså både resandes och andra romska gruppers kulturarv. Kulturarv är ett brett begrepp som definieras av Riksantikvarieämbetet som "alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc.) för mänsklig påverkan."² På så sätt har också i princip samtliga spår av romsk närvaro i länet som hittats i arkiven tagits med och redovisas här.

Syftet med den här rapporten är inte att ge en heltäckande bild av innehållet av det material som finns i arkiven om den romska minoriteten i Västernorrland. Syftet är inte heller att bedöma eller analysera innehållet eller vikten av det material som hittats för vidare studier om romskt kulturarv. Syftet har framförallt varit att kartlägga vilket material som faktiskt kan finnas och att redovisa det som hittats. Uppslag på vidare studier ges också, för den som skulle vilja undersöka något av spåren djupare.

Något om metod och urval

Undersökningen har bestått framför allt av sökningar i arkiv och på museer i Västernorrland. På grund av de snäva tidsramarna har undersökningen begränsats till större arkiv och museer. Arkiv-

¹ Projektgruppen består av Kajsa Hartig (projektledare, Västernorrlands museum), Fred Taikon (É Romani Glinda), Rosario Ali Taikon (É Romani Glinda), Samanta Selimovic (Djelem Djelem Lungone Dromenca), Sandra Klingberg (Västernorrlands museum) samt Laura Brander (Västernorrlands museum).

² www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo

sökningarna startade i Riksarkivet och Landsarkivet i Härnösand. Andra arkiv som har kontaktats och digitala sökvägar som undersökts är: Digitalt museum, Västernorrlands länsmuseum, Sundsvalls museum, Medelpads arkiv, Örnsköldsviks Museum & Konsthall, Föreningsarkivet Västernorrland, Nordiska museet, Kungliga biblioteket, Stockholms stadsmuseum, Svenska visarkivet och Ånge fotodatabas. Ortnamnsregistret hos Institutet för språk och fornminnen (ISOF) har också undersökts. De flesta av sökningarna har gjorts digitalt, med anledning av coronapandemin och de knappa tidsramarna. Detta innebär att undersökningen inte kan påstås vara heltäckande. En förfrågan har också skickats till hembygdsföreningarnas förbund i Medelpad och Ångermanland med en efterlysning av arkivmaterial via hembygdsföreningar, men inga svar har inkommit.

Tidigare studier har visat att det generellt finns få spår av romer i museisamlingar och i arkiven. Det material som finns har oftast ensidigt skildrat den romska minoriteten från ett icke-romskt perspektiv. Detta blir tydligt i bland annat Lotta Fernståls och Charlotte Hyltén-Cavallius *Ett lapp-täcke av källor. Kunskapsproduktion om romer och resande vid arkiv och museer* (2020). Författarna konstaterar att källorna ofta är fyllda av fördomar och missuppfattningar som kan upplevas smärtsamma och sårande, men att de samtidigt bidrar till viktig kunskap om den romska minoritetens historia i Sverige.

Det kan också finnas andra anledningar som gör att det är svårt att söka efter spår av romskt kulturarv i arkiven. Dels är allt inte digitaliserat, dels är det inte lätt att veta vilka sökord som ska användas. I den här undersökningen har begreppen "romer", "romsk", "zigenare", "zigenerska", "zigensk", "resande", "tattare", "skojare" och "rackare" använts som sökord, och i söksammanhang även i kortare varianter (t.ex "zig", "tatt") för att maximera antalet träffar. Sökningar har gjorts utan och tillsammans med sökorden "Västernorrland", "Medelpad" och "Ångermanland" samt ortnamnen "Sundsvall", "Timrå", "Härnösand", "Kramfors", "Örnsköldsvik", "Sollefteå" och "Ånge". På grund av de snäva tidsramarna har inte fler specifika orter i Västernorrland använts som sökord i sökningarna.

Det är framför allt historiskt material som eftersöks i den här undersökningen. Dels är det material som är mer lättillgängligt då det inte är sekretessbelagt, dels är det viktigt att lyfta äldre material för att få ett tydligare sammanhang och kontext för det romska kulturarvet i länet. Ytterligare skäl är att ju närmare nutid vi kommer, desto känsligare kan det vara att efterforska material med romsk anknytning. Tidsgränsen bakåt har varit öppen och de äldsta spåren som hittats är från 1800-talet, de nyaste från 1950-talet, bortsett från en del tidningsartiklar. Andra delar i projektet (såsom en samtalsserie med romskt deltagande) fokuserar mer i nutida romskt kulturarv.

Tidigare forskning och kartläggningar

Generellt om forskningsläget om den nationella minoriteten romer fram till 2009 finns att läsa i undertecknads kartläggning *En inventering av forskningen om romer i Sverige* (Palosuo 2009). En mer aktuell kartläggning av forskningsläget är Erika Perssons bidrag i antologin *Vägskälens kulturarv* (2014), nämligen "Forskningsöversikt - romer och resande i historierepresentation & romers och resandes historiska platser" (Persson 2014). Litteraturlistorna som finns i Lotta Fernståls & Charlotte Hyltén-Cavallius verk (2018; 2020) täcker också mycket av forskningen de senaste åren och rekommenderas därför för den som är intresserad av ämnet.

Det finns väldigt lite nedtecknat om romskt kulturarv i Västernorrland och i princip ingen forskning är gjord inom området just i den här regionen. År 2008 gjorde Romskt kulturcentrum i Stockholm en nationell genomlysning, då svenska kulturarvsinstitutioner fick svara på en enkät om be-

fintligt material om romer. Syftet med undersökningen var att få en samlad bild av vilken dokumentation som finns om romskt kulturarv och romsk historia samt var i landet det är bevarat. 334 av 481 institutioner (ca 70%) svarade på enkäten. Resultaten visade att dokumentation med romsk anknytning är sällsynt och svårtillgängligt, samt att det material som finns är oftast dokumenterat eller producerat av majoritetsbefolkningen och inte av romerna själva. Endast två institutioner hade, enligt den här undersökningen, material som är upprättat av romer; Borås stadsarkiv och Bohusläns museum. (Milia 2008:2, 12) Från Västernorrland inkom två svar, ett från Sundsvalls museum och ett från Västernorrlands museum. Det material som det då hänvisades till är relativt knapphändig och ej upprättat av romer (se längre ned i denna redovisning, under rubriken *Upp-teckningar, foton och föremål i museernas samlingar* där detta material tas upp).

Ett försök att kartlägga spår av romskt kulturarv just i Västernorrland gjordes ett par år senare inom *Romer i Västernorrland*, ett projekt lett av Länsstyrelsen i Västernorrland. I samverkan med Västernorrlands museum genomfördes ett välbesökt seminarium, men i slutrapporten konstaterades att "romers och resandes kultur och historia inte finns representerad i arkiv eller museer i Västernorrland" (Länsstyrelsen 2014, s. 3). Det enda som då hade hittats var några svartvita fotografier på Sundsvalls och Örnsköldsviks museer. Ingenstans i rapporten står det dock när, var och hur undersökningen gjordes eller om det planerades någon uppföljning.

I ett nationellt perspektiv har en del forskning och kartläggningar om romskt kulturarv gjorts de senaste tio åren. Sebastian Casinge vid Frantzwagner Sällskapet har med bidrag från Riksantikvarieämbetet kartlagt resandes kulturarv (Casinge 2021b) samt på initiativ av Region Dalarna skrivit en rapport om romer i Dalarna, med fokus på kelderash och resande (Casinge 2021a). Bennie Åkerfeldt har sammanfattat en fördjupad lärarhandledning om den nationella minoriteten romer för Västarvet i Västra Götalandsregionen (Åkerfeldt 2016). Hälsinglands museum har arbetat med att dokumentera och förmedla romskt kulturarv genom bland annat Rosa Taikons livsverk (Holmberg, Thomasson & Stenberg 2019) och genom ett seminarium om att bevara och förmedla den romska minoritetens kulturarv (Hälsinglands museum 2019). Åsa Nilsson och Erland Kaldaras har dokumenterat romskt hantverk och tradition genom en studie av romska smycken (Nilsson & Kaldaras 2018).

Lotta Fernstål och Charlotte Hyltén-Cavallius har i *Romska liv och platser* (2018) studerat hur livet som kringresande var under 1900-talet och hur romernas erfarenheter av lägerliv påverkat dem fram till idag. Fokus läggs i ett helt kapitel på romska platser i Stockholmsområdet, vid sidan av både mer generella beskrivningar och exempel från andra delar av landet. Forskarna fortsätter att problematisera och studera ämnet i *Ett lapptäcke av källor* (2020). Där sätter de fokus på äldre samlingar och källor om romskt liv i Sverige. De undersöker samlingarna och kritiskt granskar källorna samt användningen av dem, men lyfter också nytt källmaterial som romerna själva varit med och producerat.

Erika Persson har, förutom forskningskartläggningen som nämndes ovan, studerat romskt kulturarv i sin kandidatuppsats (Persson 2012) genom en analys av femton romska platser i Göteborg. I antologin *Vägskölen kulturarv - kulturarv vid vägskölen. Om att skapa plats för romer och resande i kulturarvet* (2014) har Ingrid Martins Holmberg samlat bidrag från forskningsprojektet Rörligare kulturarv. Bokens åtta kapitel undersöker hur kulturarvssektorns experter har gått tillväga i sin historieskrivning av romska platser samt belyser vilken kunskap som egentligen är möjlig att nå och vilka tolkningssvårigheter som kan uppstå. Även här har romska platser i Göteborg varit utgångspunkten och forskarna ställer sig frågor om när dessa platser existerat, varför just då

och varför just där? Hur kan dessa platser avgränsas och tolkas, och hur har platserna betraktats av omvärlden och av romerna själva?

Även i Skåne har romska platser kartlagts i ett projekt i samverkan mellan Regionmuseet Skåne och Romska kulturcentret i Malmö.³ I projektet *Resandekartan*, ett samarbete mellan Bohusläns museum, Østfoldmuseene/Halden historiske Samlinger, Kulturgruppen för resandefolket, Landsorganisasjonen for romanifolket och Taternes Landsforening, har resandefolkets platser kartlagts i Bohuslän och det svensk-norska gränsområdet. Projektets resultat visar resandefolkets kulturhistoria och berättar om en lång historia av mångkultur och kulturmöten i gränstrakterna.⁴

Theresa Johnsson har forskat en del om gruppen resande, framförallt under tiden före 1850. Enligt Johnsson har det ändå hänt mycket inom fältet, forskningen om resandefolket har "gjort en resa". Hon konstaterar att andrafieringen av resande är mycket tydlig i arkivmaterial från statsmakterna.⁵ I sin avhandling *Vårt fredliga samhälle: "Lösdriveri" och försvarslöshet i Sverige under 1830-talet* (2016) studerade Johnsson lösdriveri i Västmanland. Avhandlingen belyser hur försvarslöshetsförordningar och tillhörande lösdriverilagar formade människors liv, begränsade fattiga människors handlingsfrihet och påverkade deras erfarenheter. "Resande/romani" har en framträdande plats i avhandlingen och Johnsson visar att trots att de inte alltid finns representerade i de mer sedvanliga källorna, såsom kyrkoböcker och husförhörslängder, så finns en hel del spår i landsarkivens domböcker samt i länsstyrelsernas skrivelser och kanslimaterial. Källorna beskriver bilden av fattiga och "lösdrivare" på påtagligt olika sätt. (Johnsson 2016)

Vidare har Bo Lindwall belyst metoder och resultat av släktforskning i den detaljrika *Anor från landsvägen - hur jag finner mina förfäder bland resandefolket* (2014). Här finns också korta berättelser om individer med anknytning till Västernorrland, vilka skulle med fördel kunna följas upp i en fördjupad studie. Rapporten av Ivan Johnson, *Beata Roos - ett människoöde* (2008), belyser en tragisk händelse i Borgsjö, Ånge, år 1811. Beata Palm (född Roos) blev då anklagad och dömd till döden genom halshuggning för mord vid marknaden i Borgsjö. Johnsons undersökning bygger på omfattande arkivmaterial från Riksarkivet, Landsarkivet Härnösand och Svensk arkivinformation i Ramsele. Johnson beskriver händelserna och de personer som är involverade i fallet, och lyfter också det skeva i att det enbart är en person ur gruppen resande som anklagades och dömdes, utan några som helst spår av resonemang i domstolsprotokollen kring det faktum att det borde ha varit även andra involverade i det bråk som sedan utmynnade i ett dråp.

Sammantaget kan vi säga att mycket av det som hittills skrivits om romer är från södra, sydvästra eller mellersta delarna av Sverige, med några få undantag av omnämningen av personer och platser i Västernorrland. I projektet Romskt kulturarv i Västernorrland ska minnen och platser från just Västernorrland lyftas fram. Den här arkivundersökningen tjänar som en av utgångspunkterna för det arbetet. Vilka resultat har undersökningen då gett? Nedan beskrivs det material och spår av den romska minoriteten i Västernorrland i de arkiv som undersökts här.

³ Se <http://www.romskaplatser.se/>

⁴ Se <https://www.bohuslansmuseum.se/resandefolkets-kulturminnen-pa-kartan/> och <http://reisendekartet.no/sv>

⁵ Telefonsamtal med Theresa Johnsson, 2021-11-15

Arkivmaterial om romer i Västernorrland

Undersökningen gav överraskande många träffar, totalt 994, fördelat på nio arkiv (se bilaga 1). Av dessa får en handfull exemplifiera innehållet i materialet.

Tattarinventeringen

På **Riksarkivets** nationella arkivdatabas och digitala forskarsal ger sökningar på begreppen “romer” och “resande” i olika varianter tillsammans med sökorden Västernorrland, Medelpad och Ångermanland inte många träffar. Den så kallade Tattarinventeringen (eg. *Inventeringen av zigenare och tattare 1943–1944*) som genomfördes av Socialstyrelsen under andra världskriget finns på Riksarkivet i Arninge. Det har inte varit möjligt att besöka arkivet inom ramen för det här projektet, men enligt förteckningen finns här material från alla län och således även från Västernorrland (volym 5, primärmaterial län T-BD). Enligt Tidningen Ångermanland (2014-01-29) finns över 400 länsbor upptagna som “tattare” i denna inventering.⁶

Personer och platser

Det går att hitta en del resanderomer i Riksarkivets folkräkningar, kyrkoböcker och husförhörlängder, enligt sökningar gjorda med hjälp av **Landsarkivet i Härnösand**. Folkräkningarna genomförda 1860–1930 är skannade, avskrivna och sökbara både genom namn och fritext. Sökordet “resande” med filtreringen “Västernorrland” ger i Sveriges folkräkningar över 14 000 träffar, men efter en snabb titt på de första namnen som dyker upp på träfflistan kan vi se att den innehåller både personer som exempelvis varit föreståndare för hotell och pensionat, men även personer som troligtvis tillhörde resandefolket. Sökningar med begreppet “tattare” med samma filtrering ger långt färre träffar (8 st), och här torde listan innehålla enbart personer av resandeanor. Klickar du på någon av dessa personer kan du få fram även andra familjemedlemmar. I exemplet nedan ser vi namnet på en av personerna som sökningen ger träff på från folkräkningen 1910, Sofia Henrika Karlsson. Vi får veta att hennes hemort är Grillom i Boteå församling och att hennes “yrke” är kringresande eller “s.k. tattare”. Vi får också veta att hon har tre barn, två flickor och en pojke. Går vi sedan till församlingsböckerna från Boteå 1900–1912 kan vi se fler detaljer. Här på bilden ser vi de tre äldsta barnen, Margareta Charlotte (född 1882), Frans August (född 1884) samt Emma Sofia (född 1887). Samtliga är markerade som “o.ä.” (“oäkta”) men döpta, deras far heter Nilsson. På Frans står det angivet “tattare” och födelseorterna visar att familjen rest runt både i Västerbotten och Västernorrland. Sofia Henrika har nu epiteten “torpare”. Kan det vara så att familjen är bofast vid det här laget?

Boteå kyrkoarkiv, Församlingsböcker, inbunden serie, SE/HLA/1010022/A II a/2 (1900-1912)

Sofia Henrika Karlsson	J. Fogarve	62 ⁵ / ₂	Umeå landsfj.	
Margareta Charlotte Nilsson	öpi	82 ²⁹/₆	Indal	har nedan
Frans August Nilsson	öpi Tattare	84 ²⁸ / ₃	Dal.	fjärand.
Emma Sofia Nilsson	öpi	87 ²⁷ / ₃	Skön.	

Bild: utdrag ur Boteå Kyrkoarkiv, SE/HLA/1010022/A II a/2 (1900–1912)

⁶ <https://www.st.nu/2014-01-29/stor-registrering-av-tattare>.

Det går alltså att få fram flera personers namn, familjemedlemmar, födelse- och vistelseorter genom sökningar i Riksarkivets folkräkningar, och sedan följa dem i kyrkoböckerna. Däremot berättar inte dessa källor så mycket om deras liv och kulturarv.⁷ Här finns flera spår som skulle kunna undersökas mycket djupare. Det vore intressant att följa de åtta namnen som sökningen på "tattare" ger träff på, men även att följa upp redan existerande släktforskning om resande i Västernorrland.⁸ Det vore också intressant att gå igenom mantalslängder från tidigare år och se om det går att hitta flera personer med epitets som pekar på romsk tillhörighet. Tyvärr är inte alla databaser sökbara med fritext och därför skulle sådana undersökningar vara tidskrävande.

Enligt både Johnsson (2016) samt Jon Pettersson och Sebastian Casinge vid Frantzwagner Sällskapet är domböcker kanske den bästa källan om en vill studera resande och deras kulturarv längre bakåt i tiden. Det kan finnas korta beskrivningar eller ledtrådar om olika detaljer som kan läggas till som bitar i ett pussel. Mer tid skulle dock krävas för att göra en mer djuplodande undersökning av den typen av källor. Pettersson och Casinge menar att det finns ett flertal platser i Västernorrland med en tydlig anknytning till resande, exempelvis Sandö glasbruk, Sättna i Sundsvall och Lo i Kramfors.⁹

Ett antal namngivna personer ur gruppen resande har dykt upp under undersökningens gång, i kontakt med sakkunniga. Johnsson nämnde exempelvis släkten Fagerberg som blev torpare Sättna utanför Sundsvall och släkten Faltin, som reste i flera närliggande regioner, inklusive Västernorrland.¹⁰ I Johnssons avhandling är det också möjligt att se glimtar av personer som har anknytning och/eller vistats i Västernorrland. Exempelvis Catharina Friström Berg och 12-åriga Ulrika Dorothea Hjerpe (mantalsskriven i Selånger, Sundsvall), som år 1840 åker hela vägen från Sundsvall till Västerås för att hjälpa Ulrikas syster Christina som blivit gripen för lösdriveri.¹¹ En snabb sökning på nätet på några av de här namnen ger flertalet träffar i olika släktforum. Mycket släktforskning inom gruppen resande är alltså redan gjord, även om det kanske inte sammanställts på ett för allmänheten lättillgängligt sätt.

Vidare har **Institutet för språk och folkminnen** ortnamnsregister undersökts inom ramen för projektet.¹² Registret ger ett rikt antal träffar utifrån sökningar på "zig" och "tattare" m fl i Medelpad och i Ångermanland. Sökningar för Medelpad gav ca 20 träffar och Ångermanland ca 40 (se bilaga 2). Bo Hazell anger totalt 31 ortnamn med anknytning till resande i samtliga kommuner i Medelpad och i Ångermanland (Hazell 2011). Orterna i Hazells bok överensstämmer i mångt och mycket med ISOF:s register. Närvaron av resande i länet har varit och är alltså påtaglig. Särskilt i Sundsvall, Kramfors, Örnsköldsvik och Sollefteå verkar resande ha lämnat bestående avtryck genom ett flertal namn på orter och platser. Ortnamn och platserna betydelse skulle vara ett intressant och angeläget tema för grundforskning inom ämnet, som också visar på kontinuiteten av resanderomers närvaro i det svenska samhället långt tillbaka i tiden.

⁷ Se exempel på två individer av resandesläkt som går att hitta i folkräkningar och kyrkoböcker: https://docs.google.com/document/d/1JczXnlV8dop8mx5mFJWsj8yZNA7pIv_nV_uGf7EJS_E/edit#heading=h.cnogcz3w95fp

⁸ Samtal med Britt-Inger Lundqvist, 2022-02-02. Britt-Inger nämnde exempelvis släktforskaren Peder Andersson i Kalix, som forskat framförallt om Norrbotten/Västerbotten, men där det också kan finnas trådar längre söderut. Har kontaktat Peder men i skrivande stund inte fått svar.

⁹ Samtal med Jon Pettersson och Sebastian Casinge, 2022-02-09

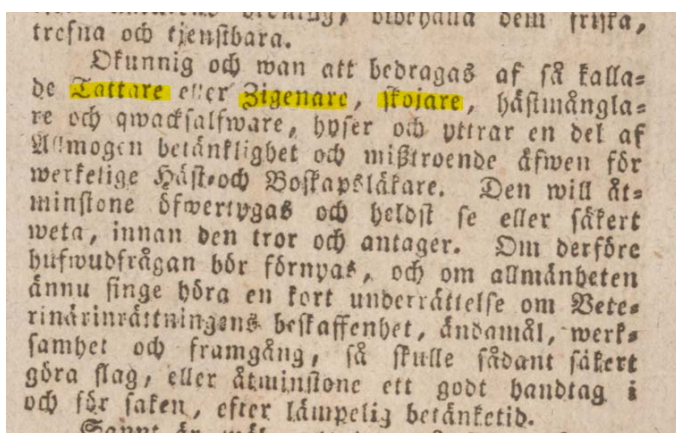
¹⁰ Telefonsamtal med Theresa Johnsson, 2021-11-15

¹¹ Johnsson (2016), s. 193.

¹² <https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/digitala-arkivtjanster/ortnamnsregistret>

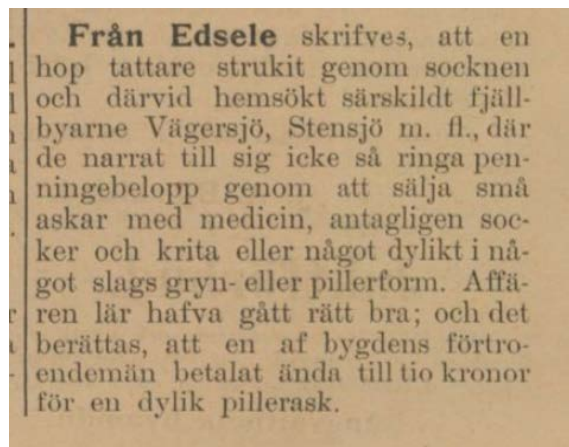
Dagstidningar och annat tidningsmaterial

I **Kungliga bibliotekets** databas Svenska dagstidningar (tidningar.kb.se) går det att filtrera regionvis och därmed gjordes sökningar för Västernorrland för perioden 1800–2022. Sökordet "tattare" gav 357, "zigenare/ziguenare" 351 och "zigenerska/ziguenerska" 61 träffar; totalt 769 träffar. Den tidigaste artikeln innehållande ordet "tattare" är från 1837 och ordet "zigenare" nämns för första gången 1839.¹³ Även begreppet "skojare" används frekvent i artiklarna.¹⁴ De tre begreppen användes till synes synonymt på den tiden om personer ur den enda romska gruppen vid den här tiden, nämligen resande. Största koncentrationen av träffar ligger tydligt runt sekelskiftet, mellan åren 1890–1910. Eftersom antalet träffar är så pass stort har endast några stickprov gjorts för att se vad innehållet kan handla om. Det blir snabbt tydligt hur majoritetsbefolkningen sett på romer i Sverige under många decennier. Det finns ett par mer neutrala notiser om romer som övernattnat på en ort, men också otaliga artiklar om hur "zigenare" eller "tattare" gjort sig skyldiga till bråk, stenkastning, knivhugg, tjuveri eller luredrejeri. Nedan ges exempel ur Norrlands Tidningar 1839, Sollefteåbladet 1902 samt Härnösandsposten 1876.

"Okunnig och wan att bedragas af så kallade Tattare eller Zigenare, skojare, hästmånglare och qwacksalware, hyser och yttrar en del af Allmogen betänklighet och misstroende äfwen för werkelige Häst- och boskapsläkare. Den vill åtminstone öfwertygas och heldst se eller säkert weta, innan den tror och antager. Du derföre hufvudfrågan bdr förnyas, och om allmänheten ännu singe höra en kort underrättelse om Veterinärinrättningens beskaffenhet, ändamål, verksamhet och framgång, så stulle sådant säkert göra slag, eller åtminstone ett godt handtag i och för saken, efter lämpelig betänketid".¹⁵

Del av en insändare i Norrlands Tidningar 1839-04-13

"Från Edsele skrifves, att en hop tattare strukit genom socknen och därvid hemsökt särskildt fjällbyarne Vägersjö, Stensjö m. fl., där de narrat till sig icke så ringa penningebelopp genom att sälja små askar med medicin, antagligen socker och krita eller något dylikt i något slags gryn- eller pillerform. Affären lär hafva gått rätt bra; och det berättas att en av ortens förtroendemän betalat ända till tio kronor för en dylik pillerask."¹⁶

Notis i Sollefteåbladet 1902-10-08

¹³ Norrlands Tidningar 1837-08-05 respektive 1839-04-13

¹⁴ Sökorden "skojar" och "skojare" är i princip omöjliga att använda i tidningsdatabasen, då de ger tusentals träffar med varierande innehåll. Däremot har författaren sett i de artiklar som nämner "tattare", att "skojare" ofta också figurerar som benämning.

¹⁵ Norrlands Tidningar 1839-04-13

¹⁶ Sollefteåbladet 1902-10-08

Bref från Örnköldsvik.

I.

Örnköldsvik d. 21 juli 1876.

Allt sedan den både lärorika och intressanta striden om kyrkoherdewalet i Själöwad pågick (tant de bruit pour une omelette) har värt lilla samhälle icke låtit höra af sig — jag vill nämligen ej tala om den, som orättvist nog påstod wär wackra och wäl wärdade stads-trädgård "ligga för säfot", ett uttryck som kunde ega grund endast under "Observatorns" promenad derstädes. Att wi ej blifwit alldeles bortglömda bewisar dock det besök, som i förra weckan här aflades af den s. k. skandinaviska sextetten; ett besök, som skänkte oss twänne njutningsrika aftnar. Deras prestationer woro utmärkta; "Måttergalens flagan", "Schumanns" herrliga Träumerei" samt Södermans "Svenska Folkvisor" skulle hwar och en för sig warit tillräckliga att, utförda på det sätt som skedd, låta oss känna oss tack samma för dettas besök härstädes. Aftonen efter den egentliga konserten arrangerades en serdeles lyckad soirée-dansante, hwarwid konsertgisswarne benäget spelade. — Medan samtalen ännu wände sig kring konserten och konsertgisswarne tilldrog sig en annan evenement den allmänna uppmärksamheten. Den norrifrån bebådade zigenartruppen slog för ett par dagar upp sina tält strax norr om köpingen. Genom någon uppkommen misshärlighet sades bandet blifwit sprängdt, så att endast två wagnar med inalles tolf personer hit anlände. Deras sysselsättning war här som öfwerallt annorstädes tiggeri och kopparslageri. Säkert är att våra kopparslagare skulle känna sig högligen belättna om så riklig betalning för verkställt arbete kunde tillerkännas dem, som dessa zigenare förstodo, jag höll på att säga, att tilltvinga sig. Wid denna tid torde de wäl ha gästtat äfwen Södert samhälle, hwadan jag öfwerlemnar deras vidare skildring åt en wärdigare och mera wan penna.

Acht.

Härnösandsposten rapporterar från Själöwad, Örnköldsvik den 21 juli 1876:

"Den norrifrån bebådade zigenartruppen slog för ett par dagar läger norr om köpingen. [...] Deras sysselsättning war här som öfwerallt annorstädes tiggeri och kopparslageri. Säkert är att våra kopparslagare skulle känna sig högligen belättna om så riklig betalning för verkställt arbete kunde tillerkännas dem, som besta zigenare förstodo, jag höll på att säga, att tilltvinga sig."¹⁷

Insändare i Härnösandsposten 1876-07-21

Även en artikel som ska upplysa läsaren om vad en "zigenare" är för något hittades bland stickproven. Härnösandsposten den 5 december 1899 ger en längre beskrivning om varifrån "zigenare" härstammar, om deras språk och hur de betar sig.¹⁸ Den här artikeln är skriven i en vetenskaplig ton, samtidigt som det är ett skolexempel på en rasbiologisk utläggning om romer, innehållande flera förutfattade meningar om romer som folkgrupp.

¹⁷ Härnösandsposten 1876-07-21

¹⁸ Härnösandsposten 1899-12-05

Sökningar med sökordet "zigenare" i Sundsvallsminnen.se vid **Sundsvalls museum** gav tre träffar, samtliga äldre tidningsurklipp. En av dem, från 1849, tolkas vara en beskrivning av en teaterpjäs eller liknande, där fyra "zigenare med olivfärgad hy" bär huvudrollsinnehavaren. Lite längre ned finns ett stycke där den "gamla ansedda zigenerskans Biarba" kokar en gryta innehållande kryddor och örter.¹⁹ Det andra tidningsklippet från 1851 verkar vara en följetong (en novell) som i en bisats nämner en person som ser ut att vara klädd som en "zigenare".²⁰ Det tredje tidningsklippet är också från en följetong och här beskrivs en "underlig karl" från Tyskland som att han är en riktig "Tattare eller Zigenare; han kom ju hit i trasor och nu är han klädd som en Zigenare. Jag har sett sådana på spektaklet i Stockholm, och så är han ju swart som en tattare."²¹

Det är svårt att sätta dessa tidningsurklipp i ett sammanhang, men det går ändå att se att romer användes som exotiska inslag i pjäser och noveller. I den sista beskrivningen ser vi också tydligt att "tattare" och "zigenare" användes synonymt i mitten av 1800-talet, såsom fallet verkar ha varit även i de artiklar som hittades via dagstidningsdatabasen.

Sökordet "skojar" ger en träff i Sundsvallsminnen.se och det är en berättelse om "skojargumman och hästen", där en kvinna som beskrivs som "skojare" med "ökändt skojarnamn" blir biten av en häst.²² Texten var troligtvis menat som underhållande, men andas samtidigt av förutfattade meningar om resande.

Det kan alltså konstateras att romer i de västernorrländska tidningarna förekommit i hundratals artiklar sedan tidigt 1800-tal och att de ofta beskrivits i mycket negativa och fördomsfulla ordalag. I notiser och nyhetsbevakning som tiggare, tjuvar och våldsverkare, i noveller och följetonger som exotiska inslag av mörkhyade med särskild klädsel eller som spådamer med mystik. Den här bilden stämmer överens med den forskning som redan finns, som konstaterat att antiziganism och exotisering (eller "filoziganism") ofta följts åt. Exotiseringen sker ofta utan antiziganismens negativa drag, men fortfarande med stereotypa inslag.²³

Övrigt

Sökningar i **Svenskt visarkivs** samling Inspelningar gav inga resultat på sökordet "romer", medan andra sökord ("zig", "tattar", "resande" och "skojar") gav totalt drygt femtiotal träffar, varav möjligen fyra skulle kunna vara relaterade till Västernorrland.²⁴

I Ånge fotodatabas gav sökordet "zig" träff på tre svartvita fotografier från 1958. De föreställer inte romer, utan svenskar utklädda till romer under Barnens dag. Kvinnorna har sjalar, långa, vida kjolar med volanger, halsband och stora örhängen.²⁵ Det här kan tolkas som en exotiserad bild av den romska spådamen som träder fram. Oavsett uppsåt så har den här typen av framställningar bidragit till andrafieringen av den romska minoriteten.

¹⁹ Sida 2, i tidningen Nytt Allvar och Skämt, nr 22 1849,

<https://sok.sundsvallsminnen.se/dokument/info?AID=4878&TES=Dimgp>

²⁰ Sida 1, Nytt Allvar och Skämt nr 21, 1851,

<https://sok.sundsvallsminnen.se/dokument/info?AID=5436&TES=Dtextp>

²¹ Sida 2, Norrländska Korrespondenten nr 17, 1852,

<https://sok.sundsvallsminnen.se/dokument/info?AID=6381&TES=Dtextp>

²² Notis ur Sundsvallstidning 1903,

<https://sok.sundsvallsminnen.se/dokument/info?AID=23782&TES=Dtextp>

²³ Pollack & Roosvall (2015), s. 12f.

²⁴ <https://katalog.visarkiv.se/lib/>

²⁵ http://havsornen.nu/ange/default_Gewert.asp, sökord "zig"

Uppteckningar, foton och föremål i museernas samlingar

Västernorrlands museum

Västernorrlands museum har ännu inte publicerat allt sitt material digitalt, därför kan inga heltäckande sökningar i museets samlingar göras online utan hjälp har tagits direkt av museets personal.²⁶ Museets arkiv besöktes fysiskt och till att börja med hittades en pärm som inte finns med i museets arkivförteckning. Pärmen är namngiven "Resande Romer". I denna pärm finns bland annat artiklar ur Dagens Nyheter med artiklar och reportage av nationellt intresse (exempelvis om det romska registret hos skånska polisen), utskrifter från romska blogg och wikipedia. Men det finns även två artiklar med lokal anknytning, en om Anni-Maria Lokka i Kramfors och en om resandefolkets platser i Västernorrland, tillsammans med en intervju med Bo Hazell (med hänvisning till den ovannämnda boken av Hazell). Även ett helt nytt intressant spår hittades, en kort uppteckning tecknad av etnologen Inger Stenman år 2015. Den handlar om minnen av Cai Roman Hägglund från Härnösand. Noteringen är kort och beskriver hur familjen Taikon (tillhörande gruppen kelderash) år efter år kom och slog läger i Balders hage i Härnösand. De brukade stanna ungefär en månad, enligt Cai Roman Hägglund. De höll på med knivslipning och förtenning och i sällskapet fanns också en spåkvinna. Cai Roman brukade sitta på en vedstapel bakom Volvo verkstad, där Berglunds växthus ska ha funnits, och titta på dans och musik.²⁷ Uppteckningen följdes upp genom ett samtal med Inger Stenman (musiketnolog, tidigare anställd vid läns museet) och försök att nå Cai Roman på telefon. Försöken gav inga resultat, men förhoppningsvis kommer det fler tillfällen längre fram för att kunna dra i den här tråden.

Förutom denna pärm ger sökningar i läns museets arkiv och samlingar ett sextiotal träffar. Det är till största del uppteckningar från början av 1900-talet. Tjugo av uppteckningarna är museets eget material, ett fyrtiotal tillhör Nordiska museets bestånd. Temat i museets egna uppteckningar är minnen om den romska gruppen resande (i materialet används ordet "tattare"), nedtecknade av bl a Levi Johansson. Minnena är berättelser från majoritetsbefolkningens synvinkel och bedöms innehålla mycket fördomar. Flera nedteckningar innehåller detaljerade beskrivningar om hur "tattare" ska ha kastat eldbollar/elldränder på informanterna, deras familjemedlemmar eller grannar. Här är det tydligt hur andrafringen av resande gått till, de beskrivs som "trolska", lynniga och farliga. Men det finns också några uppteckningar där resande sägs ha hjälpt till med att bota djur eller barn med olika knep. Följande tre exempel finns att hitta här:

"Då korna fått ovanan att äta trä och dregla, skall man till botemedel ha klistrat fast ett psalm-boksblad på en hornet. Jag tror visst, att \"tattare\" lärt ut den konsten."²⁸

"Vi hade en ko som höll på stryka med. Karlarna hade redan ställt ordning och skulle slakta henne. Hon var så stinn, att hon syntes vilja spricka. Då kom det en tattarkäring. Hon lärde mig, att jag skulle ta av mig vänstra skon och pissa i den och slå i kon. Jag gjorde så, och kon blev frisk på rippet. Jag har lärt flera göra detta, och det har alltid hjälpt."²⁹

"Farmor har berättat, att de på ett ställe här i trakten hade en fem års pojke, som ännu inte börjat gå. Då var det en tattarkäring, som lärde föräldrarna till barnet, att de skulle ta jord

²⁶ Vissa sökningar i den gamla sökfunktionen ger dock också träffar:

<http://old.murberget.se/upptack/upptack.aspx>

²⁷ Västernorrlands museums arkiv, pärm Resande Romer

²⁸ Västernorrlands museum, ETNO_NM_NHAO88

²⁹ Västernorrlands museum, ETNO_LMV_N388

från kyrkogården, koka den i vatten och sedan tvätta barnet med detta. De gjorde så, och då dröjde det inte länge förrän pojken började gå.”³⁰

Även i de här exemplen är det tydligt hur “tattare” ses som “de andra” och ordet “tattarkäring” kan låta nedsättande. Men här gör alltså personer ur gruppen resande något som kan tolkas positivt, i stället för trolldom som skadar eller skrämmer upp.

När det gäller museets föremål så ger sökningar endast en träff, på sökordet “zig”. Föremålet är en statyett “föreställande en sittande man, zigenare eller oriental”.³¹ Det går alltså inte säga om statyetten föreställer en romsk person eller ej. Däremot kan vi anta att det finns föremål i museernas samlingar som är tillverkade av personer som tillhört den romska minoriteten. Resande var till exempel duktiga hantverkare som tillverkade och lagade bruksföremål och smycken.³² Personal vid museet berättar att samiska föremål “upptäckts” då en samisk referensgrupp blivit visade museets samlingar och det vore mycket intressant att se om liknande fynd kan göras om romska experter skulle få titta på föremålen. Det finns alltså troligtvis ett mörkertal av romska föremål i museernas samlingar, som inte syns i förteckningarna.³³

Nordiska museet

Nordiska museets frågelistor är digitaliserade och sökningar där ger ett par träffar på kortfattade beskrivningar av hur resande och romer funnits närvarande vid exempelvis marknaden i Härnösand. Det är enbart icke-romers röster som hörs här.³⁴ Arvid Edblad (född ca 1883) från Alnön berättar om “tattarna” som alltid kom till marknaden vid Grönborg i Sundsvall. Han beskriver att onyktra bönder kunde bli lurade att köpa en ko eller en häst lite för dyra pengar men berättar vidare att “det kunde hända att Tattarna kunde göra mycket åt hästarna, det berättas att [de] brukade ge dom någon medecin”.³⁵

Peter Höglin (född 1859) från Liden berättar i en uppteckning från 1943 att han minns endast en gång att “zigenare” slagit läger i närheten hans barndomshem i Boda, Liden. Däremot hade han gott om minnen om hur familjen for till marknaderna i Sollefteå och Sundsvall: “Vid marknaderna fanns det gott om skojare och tattare. Nog fick man si dom, dom tiggde och bytte hästar.”³⁶ John Boja från Härnösand berättar: “Köpmän till ex. från Härnösand som skulle bevista Sollefteåmarknaden i de kalla vinterdagarna skulle med sina hästar färdas sina tio mil då gick man tillsammans flera och körde med flera hästar. Supandet flödade i rikliga mängder. Knallar, hästskojjare, tattare, handelsmän som yrkesförsäljare i part och minut. Ett brokigt liv fördes under marknadsdagarna. Köpmän som ständigt besökte marknaden hade uppfört bodar för sina produkter. [...] Klockskojjare med sina åtråvärda rovor och hästbyten förekom.”³⁷ Här nämns alltså både “hästskojjare”, “tattare” och “klockskojjare” som handelsmän, men det är svårt att veta om alla syftar på resande eller om det också kan ha handlat om icke-romska personer.

³⁰ Västernorrlands museum, ETNO_LMV_M767

³¹ Västernorrlands museum, M17140

³² Hazell (2011), s. 50.

³³ Samtal med konservator Linnea Sverkersson, 2022-06-28

³⁴ <https://dokument.nordiskamuseet.se/> med sökorden “zigenare” + “Sundsvall”, “tattare” + “Medelpad” samt “tattare” + “Härnösand”

³⁵ Nm 45 Marknader och marknadsresor 4;1

³⁶ Nm 45 Marknader och marknadsresor 3;1

³⁷ Nm 122 Marknadsnöjen 2;1

Nordiska museet har dock mer material än vad sökningen direkt i deras dokumentinsamling ger. Sökningar via Västernorrlands museums databas gav nämligen ytterligare 40 träffar på uppteckningar ur deras samlingar, såsom nämnts ovan. Det är svårt att se i förteckningen om alla dessa är från Västernorrland, några är möjligen från Västerbotten eller Jämtland.

Örnsköldsviks museum & konsthall

Både genom digitala sökningar och direktkontakt med **Örnsköldsviks museum & konsthall** har fyra svartvita fotografier på Bessik Taikon med familj lokaliserats. Dessa foton dokumenterar familjen Taikons läger som de brukade slå upp på ett område som idag ligger i Lungviksparken nära museet i Örnsköldsvik.³⁸ Bilderna är tagna i oktober 1951 av Thure Schelin.

I museets ägo finns också en gipsskulptur föreställande Bessik Taikon i 73-årsaldern. Skulpturen är skapad av konstnären Gunnar Lundström år 1947.³⁹ Bessik Taikon tillhörde, enligt Digitalt Museum, den generation romer som brukar beskrivas som den första generationen "svenska" romer (dvs kelderash). Han föddes 1874 i Frankrike och flyttade troligen till Sverige under 1880- eller 1890-talet.⁴⁰ Bessik Taikons familj reste längs norrlandskusten på somrarna, såsom flera andra kelderashfamiljer.

Bessik Taikon med släktingar på en lägerplats i Lungviksparken, Örnsköldsvik, 1951. Foto: Thure Schelin, Örnsköldsviks museum, OVM TS1033.

³⁸ OVM TS1032, <https://omk.kulturhotell.se/items/show/31005>

OVM TS1033, <https://omk.kulturhotell.se/items/show/31006>

OVM TS1034, <https://omk.kulturhotell.se/items/show/31007>

OVM TS1035, <https://omk.kulturhotell.se/items/show/31008>

³⁹ OVM 5858, <https://omk.kulturhotell.se/items/show/6570>

⁴⁰ <https://digitalmuseum.se/021018229332/>

*Romska barn vid en lägerplats i Lungviksparken, Örnköldsvik, 1951.
Foto: Thure Schelin, Örnköldsviks museum, OVM TS1034 och OVM TS1035.*

Sundsvalls museum

Sökningar via Digitala museet ger träffar på 21 stycken svartvita fotografier i Sundsvalls museums bestånd. Här har sökorden "zig", "romer", "tatt", "resande" använts. "Romer" tillsammans med sökordet "Sundsvall" ger 18 träffar på foton tagna i Sundsvallsområdet. Dessa foton föreställer romer ur gruppen kelderash. Åtta av bilderna är från 1951, från ett bröllop mellan Pepi Taikumer och Rosita Bessik i Valknytt, ett område mellan Gärdehov och Bydalen i Sundsvall. Bland gästerna i festtältet fanns även brudens far Oskar Bessik och brudgummens far Fredrik Dmitro.⁴¹ Flera av de andra personerna på bilderna är identifierade av Fred Taikon och hör till gruppen kelderashromer. Här finns också en anknäpning till de svartvita fotografierna från Örnsköldsviks museum, då brudens farfar var Bessik Taikon. Han syns i skägg och hatt på en av festbilderna.

Sökningar i Sundsvallsminnen.se med sökordet "zigen" gav träff på två svartvita fotografier på lägret i Valknytt år 1951.⁴² Dessa är troligtvis tagna på samma plats som bröllopfotona, möjligen även vid samma tillfälle. Inga människor syns dock till på de här fotografierna.

Sju av bilderna är från en okänd romsk lägerplats någonstans i Timrå eller Sundsvall. Bilderna föreställer familjen Fardi och enligt beskrivningen på Digitalt museum tjänade familjen sitt uppehälle genom skrothantering och metallätervisning.⁴³

Bild ovan: Bröllop i Valknytt, Sundsvall, oktober 1951.

Foto: Norrlandsbild, Digitalt Museum, SuM-foto023427

Bild t.v: Delar av familjen Fardi i Sundsvallstrakten, juli 1958.

Foto: Paul Lindgren, Digitalt Museum,

⁴¹ <https://digitaltmuseum.se/021015718605/>

⁴² <https://sok.sundsvallsminnen.se/>, foto id MFF_SK_089 och MFF_SK_090

⁴³ <https://digitaltmuseum.se/021016637394/>

Intressant nog ger en sökning på "resandefolk" också träffar på romer ur kelderashgruppen. Bilderna på familjen Fardi dyker upp, men även fyra bilder från en husvagn belägen mellan Bydalen och Birsta. Samtliga fyra fotografier föreställer Karl Columbus och på en av bilderna finns även hans hustru Karin Columbus.⁴⁴ Karl och Karin hade en son, Eskil, som idag bor i Umeå och som vi fått intervjua inom projektet. Eskil har berättat att detta var en permanent bosättning för deras familj under 1950-talet. Föräldrarna bestämde sig för att bo på ett ställe, i stället för att resa runt, så att Eskil skulle ha möjlighet att genomföra grundskolan. Kanske var detta möjligt då Karin inte var av romskt påbrå? Eskil gick hursomhelst på Haga skola och Karl fick arbete på Ortvikens sulfitfabrik. Han arbetade även med förtenning, vid sidan av sitt arbete. Familjen var erkänt duktiga musiker och spelade på olika ställen, bland annat vid fester på Hotell Knaust. Eskil blev också svensk juniormästare i dragspel år 1953.⁴⁵

Bild ovan: Eskil Columbus som juniormästare i dragspel 1953. Ur föreningen É Romani Glindas arkiv.

Bild t.h.: Karl och Karin Columbus i sin husvagn i Bydalen, 1955. Foto: Norrlandsbild, Digitalt Museum, SuM-foto023425

⁴⁴ <https://digitaltmuseum.se/021015718526/>

⁴⁵ Intervju med Eskil Columbus, 2022-03-29, Västernorrlands museum.

Sammanfattning av resultat

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det finns en hel del spår av den nationella minoriteten romer i det arkivmaterial som undersökts här. Material som tagits med i undersökningar är från Västernorrland eller har på något sätt anknytning till Västernorrland. De flesta av sökningarna gav träffar, även om vissa arkiv inte gjorde det (t.ex. Föreningsarkivet). Totalt blev det 994 träffar på nio arkiv (se bilaga 1). Resultatet hade också kunnat vara annorlunda om samtliga arkiv hade besökts fysiskt, det kan finnas mer material som ännu inte är digitaliserat. Dessutom finns ett mörkertal, då museerna troligen besitter en del föremål som kan vara tillverkade av romer, utan att de är registrerade som sådana.

Flest träffar gav undersökningen av dagstidningar i Västernorrland. För perioden 1800–2020 gav sökningarna på "tattare" och "zigenare" sammanlagt 769 träffar. Bara ett litet urval av dessa artiklar och notiser har lästs, men det ser ut som att tidningsmaterialet har en mycket negativ ton angående minoriteten romer, särskilt runt sekelskiftet 1900. Antiziganismen är tydlig, men också inslag av exotisering finns i tidningsmaterialet.

Två av grupperna som officiellt ses som en del av den nationella minoriteten romer, resande och kelderash, är tydligt överrepresenterade i det material som hittats. Gruppen resande har varit högst påtagligt närvarande i länet, här finns arkivmaterial från två århundraden bakåt i tiden. Detta resultat var förväntat, då vi sedan tidigare vet att resande är den grupp av romer som funnits i Sverige längst, ända sedan 1500-talet. Det äldsta materialet som hittats inom ramen för den här undersökningen är från tidigt 1800-tal, då i form av notiser och insändare i dagstidningar. Men i folkbokföringen och i domstolsprotokoll kan det finnas mycket äldre material än så.

Kelderash är den grupp av romer som vi genom arkivsökningar kan hitta flest fotografier på. Kelderashromer har vistats i Sverige sedan slutet av 1800-talet, varför de inte finns representerade i det äldsta materialet. Däremot finns det ett antal fotografier, ofta tagna vid lägerplatser längs kusten. Fotografierna som finns i arkiven i Västernorrland är framför allt tagna på 1950-talet.

Generellt är innehållet i materialet ofta knapphändigt och till stora delar ur majoritetsbefolkningens perspektiv, men det finns ändå ett flertal viktiga och intressanta uppslag för vidare efterforskningar. Ortnamnsmaterialet vore intressant att följa upp tillsammans med sökningar i folkräkningar för att följa resanderomers närvaro i länet. Bo Lindwalls bok (2014) tar upp flera resandesläkter från Västernorrland som det torde gå att ta reda på mer om. Det skulle också vara intressant att gå igenom redan genomförd släktforskning, mantalslängder längre tillbaka i tiden än vad folkräkningarna visar, samt domböcker för att få veta mer om resande i vår region i ett historiskt perspektiv. Det vore likaså givande att låta en grupp av personer med expertis om romer gå igenom museernas samlingar, för att se om det finns en "gömd skatt" av romska föremål i redan befintliga bestånd.

När det gäller kelderashromerna så vore det intressant att dokumentera och undersöka de platser som finns med i de svartvita fotografierna från 1950-talet, både i Örnsköldsvik, Timrå och Sundsvall. Även Balders hage i Härnösand är intressant. Går det att få reda på mer genom att intervjua fler äldre romer och personer som minns romsk närvaro på dessa platser?

Rapportens resultat väcker också frågan om just dessa spår som hittats kan anses vara "romskt kulturarv". Kulturarv i dess breda betydelse är ju mänskliga uttryck av olika slag (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kun-

skaper etc. enligt Riksantikvarieämbetets definition). Det handlar alltså i mycket hög grad om kulturarv, men om det sedan är romskt eller inte, går inte att avgöra i varje enskilt fall. Mycket av det som majoritetssamhället skapat, i form av antiziganistiska tidningsartiklar eller upptecknade myter, kan knappt sägas vara romskt. Men dessa berättar ändå om romernas historia i Sverige, den som kantats av andrafiering och förtryck, och är därför också viktiga att lyfta fram.

Slutligen, om det går att hitta så här pass mycket arkivmaterial genom en tämligen begränsad undersökning, vad skulle då gå att finna om det gjordes en mer omfattande och djuplodande genomlysning? Och vad kan det finnas för material hos privatpersoner? Troligen en uppsjö av både berättelser, föremål, dagboksanteckningar och fotografier, sådant som inte går att komma åt genom en undersökning av det här slaget. Hoppas att en del romska minnen kan samlas inom det här projektet, och att vidare efterforskningar av vetenskapligt slag inte dröjer alltför länge för att belysa en viktig del av vår gemensamma historia, det romska kulturarvet i region Västernorrland, men också i övriga Sverige.

Källor till arkivmaterial

Samtliga hemsidor och databaser är besökta under perioden november 2021 - februari 2022.

Digitalt museum

<https://digitaltmuseum.se>

Sundsvalls Museum:

SuM-foto023424 (1 foto), SuM-foto023425 (2 foton), SuM-foto023426 (2 foton),

SuM-foto023427 (8 foton), SuM-foto027161 (7 foton)

Romska Kulturcentret i Malmö: RKC-0322 (1 foto)

Institutet för språk och folkminnen

Ortnamnsregistret, sökningar för Medelpad och Ångermanland: <https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/digitala-arkivtjanster/ortnamnsregistret>

Kungliga Bibliotekets databas över Svenska Dagstidningar

<https://tidningar.kb.se>, filtrerat på tidningar i Västernorrland år 1800–2022

Sundsvalls museum

<https://sok.sundsvallsminnen.se>

Foton: MFF_SK_089, MFF_SK_090

Notiser ur Sundsvalls Tidning, 1903-05-09

Nytt Allvar och Skämt nr 22 1849

Nytt Allvar och Skämt nr 21 1851

Norrländska Korrespondenten nr 17 1852

Svenskt visarkiv

<https://katalog.visarkiv.se/>

Nordiska museet

Nordiska museets frågelistmaterial, <https://dokument.nordiskamuseet.se/>

Riksarkivet

Specialsök; folkräkningar, kyrkoböcker <https://sok.riksarkivet.se>

Västernorrlands museum

Här citerade uppteckningar:

ETNO_LMV_M767

ETNO_LMV_N388

ETNO_NM_NHA088

Ytterligare 17 träffar på "tatt" och en träff på "zig" i museets egna samlingar,

MURBERGET_ETNO_LMV

40 träffar på sökorden "tatt" och "zig" i Nordiska museets samlingar, MURBERGET_ETNO_NM

Ånge fotodatabas

Sture Geverts samling: http://havsornen.nu/ange/default_Gewert.asp

Örnsköldsviks museum & konsthall

<https://omk.kulturhotell.se/>

Foton: OVM TS1032, OVM TS1033, OVM TS1034, OVM TS1035

Föremål: OVM 5858

Litteraturlista: forskning om den romska minoriteten i Sverige 2009–2022

Nedan finns referenser till denna rapport, men även annan forskning, artiklar och rapporter om den romska minoriteten i Sverige sedan 2009. För en kartläggning av forskningsläget om romer fram till 2009, se Palosuo (2009), *En inventering av forskningen om romer i Sverige*. En mer aktuell kartläggning av forskningsläget finns i Erika Perssons viktiga bidrag i antologin *Vägskälens kulturarv*, nämligen "Forskningsöversikt - romer och resande i historierepresentation & romers och resandes historiska platser" (2014) och även i Fernstål & Hyltén-Cavallius verk (2018; 2020). De länkar som finns i litteraturlistan är hämtade i april 2022.

Ahnlund Berg, Charlotte (2016). Oss andra. I *Fataburen: Nordiska museets och Skansens årsbok, 2016*.

Arnstberg, Karl-Olov (2015). *Romer i Sverige*. Skärholmen: Debattförlaget.

Al Fakir, Ida Ohlsson (2013). *Svenska kyrkans förhållande till romer och resande ca 1900-1950*. Svenska kyrkans forskningsenhet - Opuscula 3
https://www.researchgate.net/publication/257763531_Svenska_kyrkans_forhallande_till_romer_och_resande_ca_1900-1950

Att bevara och förmedla den romska minoritetens kulturarv. Dokumentation av seminariet. Hälsinglands museum, 2019. <https://halsinglandsmuseum.se/wp-content/uploads/Dokumentation-av-seminariet-Att-bevara-och-f%C3%B6rmedla-den-romska-minoritets-kulturarv.pdf>

Berg, Magnus (2021). *Romanen och tattaren: bilden av resandefolket i svensk skönlitteratur 1842 till 2018*. Carlssons förlag.

Björck, Johan Gustaf (1915). *Tattare*. Härnösand, Skrifter utgivna av Härnösand stiftsråd:3.

Carling, Gerd, Mikael Demetri, Angelina Dimiter-Taikon, Lenny Lindell & Allan Schwartz (2016). "Romer – 500 år i Sverige Språk, kultur och identitet". *Studies in Language and Culture*, Nr. 28. Linköpings universitet. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:953496/FULLTEXT02.pdf>

Casinge, Sebastian (2021a). *Den nationella minoriteten Romer i Dalarna i fyra sekler*. Region Dalarna, Kultur och bildning, Diariennr: RD21/00950.
https://www.regiondalarna.se/contentassets/13b4d4efa6b3465896aca943ea93fcfc/romer-i-dalarna_webb.pdf

Casinge, Sebastian (2021b). *De resandes kulturarv - Bidrag till dokumentationen av en minoritets historia*.
<https://www.regiondalarna.se/contentassets/Ofdb2d2139de41b8a2133ee586f593c1/de-resandes-kulturarv-2021>

Cederberg, Irka (2010). *Född fördömd: romerna - ett europeiskt dilemma*. Stockholm: Leopard.

Delegationen för romska frågor (2010). *Romers rätt - en strategi för romer i Sverige: ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati: betänkande*. Stockholm: Fritze. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2010/07/sou-201055/> (anm: se särskilt kap 12: Rätt till kultur)

Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet. Ds 2014:8. Stockholm, Arbetsmarknadsdepartementet.

Diskrimineringsombudsmannen (2011). *Romers rättigheter: diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor.* Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Dokumentation av seminariet Att bevara och förmedla den romska minoritetens kulturarv. Hälsinglands museum, 2019. <https://halsinglandsmuseum.se/wp-content/uploads/Dokumentation-av-seminariet-Att-bevara-och-f%C3%B6rmedla-den-romska-minoritetens-kulturarv.pdf>

Ericsson, Martin (2015). *Exkludering, assimilering eller utrotning?: "tattarfrågan" i svensk politik 1880-1955.* Avhandling publicerad vid Lunds universitet, Lund.

Fernstål, Lotta & Charlotte Hyltén-Cavallius (2018). *Romska liv och platser: Berättelser om att leva och överleva i 1900-talets Sverige.* Stockholm: Stockholmia förlag.

Fernstål, Lotta & Hyltén-Cavallius, Charlotte (2020). *Ett lapptäcke av källor: Kunskapsproduktion om romer och resande vid arkiv och museer.* Institutet för språk och folkminnen, Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (DFU).

Hazell, Bo (2011). *Resandefolket. Från tattare till traveller.* Stockholm: Ordfront.

Hedström Lundqvist, Britt-Inger & Ann Hellman (2015). *Dinglarens väg - Vorsnos Drom. De ofrivilligt åsidosatta.* Institutet för språk och folkminnen.

Holmberg, Ingrid Martins (red) (2014). *Vägskälens kulturarv - kulturarv vid vägskäl. Om att skapa plats för romer och resande i kulturarvet.* Makadam. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/38342>

Holmberg Ulla, Elin Thomasson, Gunilla Stenberg (2019). *Rosa Taikons samling: förvalta, förmedla och förankra. En metoddokumentation.* Hälsinglands museum. <https://halsinglandsmuseum.se/wp-content/uploads/Metoddokumentation-Rosa-Taikon-HM-slutversion.pdf>

Hällbus, Anne Ralf (2016). Ett osynligt kulturarv: i över 500 år har romer levt i Sverige... I *Byggnadskultur*. 2016:2, s. 22-27. <https://byggnadsvard.se/ett-osynligt-kulturarv/>

Johnson, Ivan (2008). *Beata Roos - ett människoöde.* Kulturarv Västernorrland – en portal för Västernorrlands digitala kulturarv, Landsarkivet i Härnösand, Länsbiblioteket Västernorrland och Läns museet Västernorrland. https://ca.kulturarvvasternorrland.se/media/abm_ca_system/images/1/3/305_ca_object_representations_media_1350_original.pdf

Kalander, Berith (2020). *Georg. Romer som bytte dragspelet mot gruvhjälm.* Stockholm: ERG-Förlag.

Kotljarchuk, Andrej (2017). "[World War II and the Registration of Roma in Sweden: The Role of Experts and Census-Takers](#)", i *Holocaust and Genocide Studies*, Vol. 31, nr 3, s. 457-479

Kotljarchuk, Andrej (2020). "[The Holocaust of the European Roma and the Nordic periphery. Terminology and preliminary state of research](#)", i *Holocaust Remembrance and Representation:*

Documentation from a Research Conference, Karin Kvist Geverts (red), Stockholm: Kulturdepartementet.

Kotljarchuk, Andrej (2018). "[Roma and Travellers in Sweden during World War II: Registration, experts and racial cleansing policy-making in a transnational context](#)". Konferenspaper presenterad vid 2016 Nordic Conference on Romani Studies, Södertörns högskola.

Kott, Matthew (2014). "It is in their DNA: Swedish police, Structural Antiziganism and the Registration of Romanis". I Agarin, Timofey (red). *When Stereotypes Meets Prejudice. Antiziganism in European Societies*. Stuttgart: Ibidem Verlag.

Lindwall, Bo (2014). *Anor från landsvägen - hur jag finner mina förfäder bland resandefolket*. Sveriges släktforskarförbunds handböcker 7.

Milia, Mirella (2008). *Efterlyst: det romska kulturarvet. En sammanställning av en enkätundersökning*. Stockholm: Romskt kulturcentrum i Stockholm (anm: underlag till SOU 2010:55, finns på Stockholms Stadsmuseum)

Minken, Anne (2009). *Tatere i Norden før 1850. Socio-økonomiske og etniske fortolkningsmodeller*. Universitetet i Tromsø. <https://munin.uit.no/handle/10037/3399>

Montesino, Norma & Ida Ohlsson Al Fakir (2015). Romer i Sverige, ett socialhistoriskt perspektiv i *Socialmedicinsk tidskrift*, Vol 92 Nr 3.

Montesino, Norma (2016). *Romer i svensk myndighetspolitik*. Lunds universitet. <https://portal.research.lu.se/ws/files/4329313/1786257>

Nilsson, Åsa & Erland Kaldaras (2018). *Romska smycken: hantverk, tradition och ett sätt att leva*. Malmö: Romska kulturcentret i Malmö.

Palosuo, Laura (2009). En inventering av forskningen om romer i Sverige. Nr 4 i serien *Endangered Languages and Cultures (ELC)*, Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet.

Persson, Erika (2012). *Romers kulturarv i Göteborg: en landskapsdimension*. Göteborg: Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/30284>

Persson, Erika (2014). "Forskningsöversikt - romer och resande i historierepresentation & romers och resandes historiska platser" i Holberg, Ingrid Martins (red), *Vägskälens kulturarv - kulturarv vid vägskäl. Om att skapa plats för romer och resande i kulturarvet*. Makadam. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/38342>

Pollack, Ester & Roosvall, Anna (2015). "Rom-register och brott på topp. Rapportering om romer i Dagens Nyheter och Aftonbladet 1995–2014" i Truedson, Lars (red), *Mediebilden av romer*. Institutet för mediestudier, Stockholm. <https://mediestudier.se/wp-content/uploads/2015/09/Mediebilden-av-romer.pdf>

Popoola, Margareta (2011). *Lyssna, förklara och förstå. Romska migranternas möten med sjukvård i Sverige*, Malmö högskola, 2011. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-13173>

Popoola, Margareta (2010). Romers röster om möten med vården. *Migrationens utmaningar inom hälsa, omsorg och vård*. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-9075>

Pulma, Panu (2015). *De finska romernas historia från svenska tiden till 2000-talet*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Redovisning Romer i Västernorrland (2014). Länsstyrelsen Västernorrland, Samhällsplanering och Kulturmiljö, Dnr 436-4122-12.

Rodell Olgac, Christina & Dimitër-Taikon, Angelina (2016). *Romsk brobyggartutbildning med inriktning mot skolan 2012–2015 [Elektronisk resurs] Högre utbildning, social mobilitet och interkulturellt kapital*. Stockholm. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-29804>

Ryman, Anders & Kai, Domino (2015). *Romska röster*. Upplandsmuseet.

Selling, Jan (2014). *Svensk antiziganism: fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*. Ormaryd: Östkultur.

Selling, Jan (2020). *Frigörelsen: romers och resandes emancipation i Sverige och andra länder*. Med efterord av Soraya Post & Hans Caldaras. Stockholm: Carlsson förlag.

Tervonen, Miika (2010). *'Gypsies', 'Travellers', and 'peasants'. A study on ethnic boundary drawing in Finland and Sweden, c. 1860-1925*. European University Institute, Florens.

Truedson, Lars (red) (2015). *Mediebilden av romer*. Institutet för mediestudier, Stockholm. <https://mediestudier.se/wp-content/uploads/2015/09/Mediebilden-av-romer.pdf>

Unga romska röster. Ett projekt om romska ungdomars situation i Sundsvalls kommun. Sundsvalls museum, 2021.

Wiklander, Ludvig (2013). "Resandefolket. Från okända till okända till erkända". Masteruppsats vid Historiska institutionen, Uppsala universitet.

Åkerfeldt, Bennie (2016?). [*Romer en nationell minoritet. En presentation av de olika romska gruppernas historia och kulturarv i Sverige*](#). En fördjupad lärarhandledning av Västarvet, Västra götalandregionen.

Åkerfeldt, Bennie (2018). *Romsk historia och kulturarv i Sverige: med kalendarium*. Fritsla: FörlagsTryckeriet Vitterleken.

Åsbrink, Brita (2014). *Rosa Taikon. Romsk silversmed och hantverkare*. Stockholm: Langensköld.

Bilagor

Bilaga 1: Tabell över genomförda sökningar

Arkiv	Sökord som gav träffar	Antal träffar	Länkar, kommentarer
Föreningsarkivet Västernorrland	—	0	https://enskildaarkivet.se/
Institutet för språk- och folkminnen; folkminnen	—	0	https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/digitala-arkivtjanster/folke
Institutet för språk- och folkminnen; ortnamnsregistret	tattar, Medelpad skojar, Medelpad rackar, Medelpad tattar, Ångermanland rackar, Ångermanland skojar, Ångermanland fant, Ångermanland	13 2 2 23 4 1 7	https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names
Kungliga biblioteket, Svenskadagstidningar; Västernorrland	tattare zigenare, ziguenare zigenerska/ziguenerska	357 351 61	tidningar.kb.se, filtrerat på tidningar i Västernorrland år 1800–2020
Nordiska museet	tattare, Medelpad tattare, Härnösand zigenare, Sundsvall	1 1 1	dokument.nordiskamuseet.se
Riksarkivet folkräkningar	Tattare, Västernorrland	18	https://sok.riksarkivet.se (Specialsök, folkräkningar)
Sundsvalls museum inkl Sundsvallsminnen	resandefolk/romer + Sundsvall romer + Härnösand	20 1	digitaltmuseum.se
	zigen zigenare skojar	2 3 1	https://sok.sundsvallsminnen.se/
Svenska visarkivet; Inspelningar	zigen tattar resande skojar	29 21 6 1	https://katalog.visarkiv.se/ (dessa träffar kan dock inte härledas till Västernorrland)
Västernorrlands museum	tatt zig tatt, zig	19 1 40	Vnm Vnm NM
Örnsköldsviks Museum & Konsthall	romer Taikon	4 1	https://omk.kulturhotell.se
Ånge Fotodatabas	zig	3	http://havsornen.nu/ange/default_Gewert.asp
Antal träffar totalt		994	

Bilaga 2: ISOF:s ortnamnslista

Ångermanland

	Ortnamn	Lokaltyp	Specifik lokaltyp	Socken	Landskap	Id
1	Tattarbacken	terräng	backe	Själevad	Ångermanland	2191578
2	Tattarbacken	terräng	backe	Viksjo	Ångermanland	2191612
3	Tattarberget	terräng	berg	Nordingrå	Ångermanland	2191567
4	Tattarbrännback	terräng	backe	Sidensjö	Ångermanland	2191573
5	Tattarbrännbacken	terräng	landsvägsbacke	Sidensjö	Ångermanland	2191574
6	Tattarbäcken	vattendrag	bäck	Mo	Ångermanland	2191557
7	Tattarbäcken	vattendrag	bäck	Själevad	Ångermanland	2191579
8	Tattardalen	terräng	skogsområde	Mo	Ångermanland	2191559
9	Tattardalen	naturnamn	myrsänka	Mo	Ångermanland	2191558
10	Tattardalen	terräng	sank mark	Själevad	Ångermanland	2191580
11	Tattardalmyran	terräng	myr	Mo	Ångermanland	2191560
12	Tattargrubban	terräng	grop	Vibygerå	Ångermanland	2191603
13	Tattargärdan	ägomark	slått	Nora	Ångermanland	2191564
14	Tattarhögen	terräng	nipa	Resele	Ångermanland	2191570
15	Tattarlandet	terräng	område	Ådals-Liden	Ångermanland	2191617
16	Tattarsjön	vatten	sjö	Edsele	Ångermanland	2191532
17	Tattarslottet	bebyggelse	f.d. hus	Härnösand	Ångermanland	2192219
18	Tattarslottet, se Katthavet	bebyggelsenamn	boningshus (nu rivet)	Härnösand	Ångermanland	2192220
19	Tattartjärn	vatten	sjö	Viksjo	Ångermanland	2191614
20	Tattartjärnen	vatten	tjärn	Mo	Ångermanland	2191561
21	Tattartjärnen	vatten	tjärn	Viksjo	Ångermanland	2191615
22	Tattartjärnsbacken	terräng	backslutning	Viksjo	Ångermanland	2191616
23	Tattarudden	terräng	udde	Säbrå	Ångermanland	2191593
24	Rackarmyran	terräng	myr	Graninge	Ångermanland	1654994
25	Rackarmyren	terräng	myr	Graninge	Ångermanland	1654995
26	Rackarmyrtjärnarna	vatten	tjärnar	Graninge	Ångermanland	1654996
27	Rackarmyråsen	terräng	bergshöjd	Graninge	Ångermanland	1654997
28	Skojarviken	naturnamn	varpställe, vik	Härnösand	Ångermanland	1876389
29	Fantskog	bebyggelse	by	Skog	Ångermanland	407122
30	Fantskogberget	terräng	berg	Skog	Ångermanland	407124
31	Fantskogbäcken	vattendrag	bäck	Skog	Ångermanland	407126
32	Fantskogdalen	terräng	dal	Skog	Ångermanland	407127
33	Fantskogkullen	terräng	bergshöjd	Skog	Ångermanland	407128
34	Fantskogmyren	terräng	myr	Skog	Ångermanland	407129
35	Fantskogviken	vatten	vik	Skog	Ångermanland	407130
36	Zigenarlägdan	ägomark	åker	Härnösand	Ångermanland	2448018

Medelpad

	Ortnamn	Lokalotyp	Specifik lokalotyp	Socken	Landskap	Id
1	Tattarbacken	ägomark	hage	Borgsjö	Medelpad	2191528
2	Tattarbacken	terräng	backe	Holm	Medelpad	2191540
3	Tattarbacken	terräng	landsvägsbacke	Indals-Liden	Medelpad	2191552
4	Tattarberget	terräng	berg	Indal	Medelpad	2191548
5	Tattarberget	terräng	berg	Torp	Medelpad	2191597
6	Tattarbergsmyran	terräng	myr	Torp	Medelpad	2191598
7	Tattarholmen	ägomark	ängsbacke	Borgsjö	Medelpad	2191529
8	Tattarholmen	naturnamn	förr holme	Indal	Medelpad	2191549
9	Tattarhålen	terräng	skogsterräng	Indals-Liden	Medelpad	2191553
10	Tattarhällan	terräng	skogsmark	Indals-Liden	Medelpad	2191554
11	Tattarmyran	terräng	myr	Indal	Medelpad	2191550
12	Tattarudden	terräng	udde	Indals-Liden	Medelpad	2191555
13	Skojar-Petterssons	bebyggelsenamn	förr torp, nu skogstrakt	Stöde	Medelpad	1875707
14	Skojarviken	vatten	havsvik	Njurunda	Medelpad	1875675
15	Rackarbacken, se Lagerlunds backen	naturnamn		Timrå	Medelpad	1655051
	Övriga källor (Bo Hazell)					
1	Valackdalen			Örnsköldsvik	Ångermanland	
2	Vandraren			Sollefteå	Ångermanland	
3	Bängling	Bebyggelse		Timrå	Medelpad	
4	Bänglingen	Naturobjekt		Timrå	Medelpad	
5	Juniskär		"festplats"	Sundsvall	Medelpad	

Arkivundersökningar om romskt kulturarv i Västernorrland

Hösten 2021 startade det treåriga projektet Romskt kulturarv i Västernorrland, i samverkan mellan Västernorrlands museum, É Romani Glinda och föreningen Djelem Djelem Lungone Dromenca i Sundsvall. Syftet med projektet är att skapa förutsättningarna för långsiktiga samarbeten med den romska minoriteten i länet för att kunna samla och dokumentera romskt kulturarv. I detta ingår bland annat att utforska kunskap om romskt kulturarv i befintliga samlingar och arkiv i länets centrala kulturarvsinstitutioner.

I den här rapporten redovisas resultaten från en undersökning som syftar till att kartlägga vilken typ av arkivmaterial som eventuellt finns om den romska minoriteten i Västernorrland, och var det i så fall bevaras. Undersökningen genomfördes under perioden november 2021 – april 2022 och innefattade sökningar i arkiv och museer, framför allt i Västernorrland.

Rapporten är skriven av Laura Brander, fil dr i historia. Hon har tidigare gjort en kartläggning av forskningen om romer i Sverige (Palosuo 2009), på uppdrag av Delegationen för romska frågor.

Projektet Romskt kulturarv i Västernorrland finansieras av:

KULTURRÅDET

Länsstyrelsen
Västernorrland

Region
Västernorrland

VÄSTER NORRLANDS MUSEUM